

Puupää- hattu Kunnakselle

Suomen Sarjakuvaseuran perinteinen kunniaapalkinto kotimaisen sarjakuvan saralla tehdystä työstä annettiin tänä vuonna Mauri Kunnakselle hänen ansioistaan sarjakuva- ja pilapiirtäjänä. Mauri Kunnas, joka on tunnettu myös kahdesta lasten-aikuisten kuvakirjastaan, sai Puupäähatun kesäkuun neljäntenä Lasten kirjakaupassa pidetyssä jakotilaisuudessa.

Aikaisemmat Puupäähatun saajat ovat olleet Asmo Alho, Veikko Savolainen (Joonas), Toto Kaila, Osuuskunta Käyttökuva, Veli-Pekka Alare ja Tove ja Lars Jansson.

Julkaisemme ohessa sarjakuvaseuran perustelut Kunnaksen palkitsemisessa sekä fil. lis. Seppo Knuutilan Puupäähattutilaisuudessa esittämän puheenvuoron "onko vitsissä itua?".

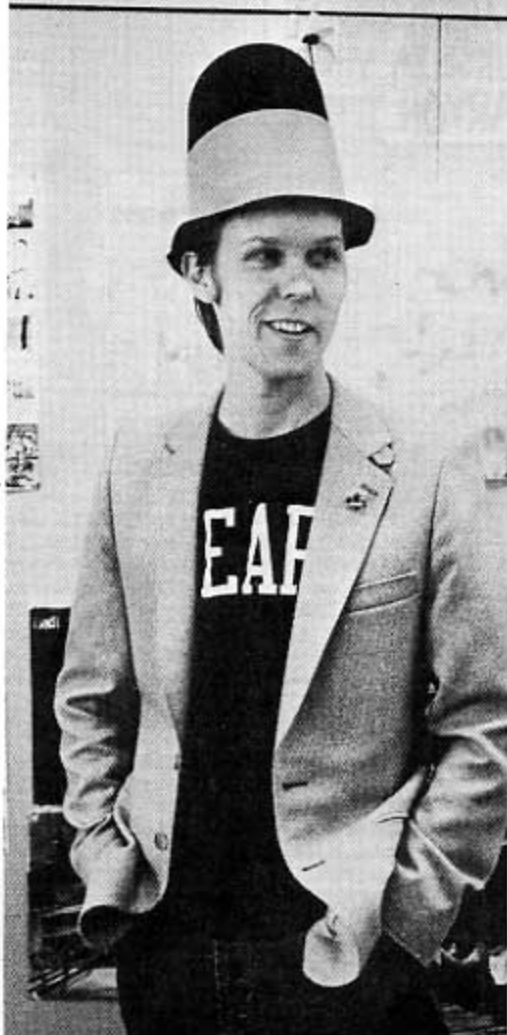
Suomen Sarjakuvaseura 4.6.81.

MIKSI MAURI KUNNAKSELLE?

Mauri Kunnas on hyvin pystynyt luomaan itsenäisen ja persoonallisen humoristisen tyylin sekä sarjakuva- että pilapiirtäjänä.

Mauri Kunnaksen palkitsemisella Suomen Sarjakuvaseura haluaa myös muistuttaa pilapiirrosten tärkeydestä lehtien kuva- ja asiassällön kannalta.

Mauri Kunnaksen piirrostyylillä on selkeä ja samalla hyvin elävä, joka johtuu ainakin osittain hänen harvinaislaatuista tavastaan

piirtää viiva pensselillä. Kunnaksen sarjakuvien viiva on huolitellun rentoa, lähes "huolimattoman näköistä".

Kunnas sommittelee pilapiirroksensa taitavasti ja hän käyttää sarjakuvissaan mielikuvituksellisesti erilaisia ruutuja hyväkseen tehden näin runsastekstisestään kokonaisuudesta nautittavaa luettavaa.

Kunnaksen karikatyyrit ovat sekä sarjakuvissa että pilapiirroksissa onnistuneita oleellisempaan pelkistettyjä ja sitä paitsi hän ei ole pilapiirroksissaan onnut pilapiirtäjien tavalli-

siimpin manereihin.

Tärkeä sija Kunnaksen töissä on pienillä yksityiskohdilla: taustalla olevilla kylteillä, seppelinauhujen teksteillä, jne. Tuosta herkullisesta oheiskerronnasta näkyy aavistuksenomaisesti yksi Mauri Kunnaksen suurimmista osikuvista: ankkamestari Carl Barkas.

Olennaista pilapiirtäjää Mauri Kunnakselle on se, että hänelle sekä kuva että idea ovat tärkeitä. Se nostaa Kunnaksen yhdeksi maailman parhaista pilapiirtäjistä. Omaperäisen piirrostyön lisäksi Mauri Kunnas taitaa myös ideoinnin joka on useimpien piirtäjien suurimpana pulmana ja puutteena. Kunnaksen pilapiirroksia ovat nerokkaita oivalluksia ja hänen sarjakuviansa juonille ei mikään inhimillinen tunnu olevan vierasta. Kahlitsematon mielikuvitus, arkipäiväisten tapahtumien mielettömät käänteet ja verbaaliakrobatia kertovat myös sielunsukulaisuudesta Marx-veljeksiin.

Kunnaksen tällä hetkellä ainoa sarjakuva Nyrock City ironisoi lempeästi nykyajan nuorisomusiikkimaailmaa.

Nyrock Cityssä on tallennettuna yli viiden vuoden ajalta palanen suomalaista kulttuuria ja sen koko ajan muuttuvaa nuorisoloikkaa. Toivottavaa olisi, että sarja saataisiin hyvissä ajoin kirjoihin ja kansiin myös kansanperinteen tutkijoita varten.

Suomen Sarjakuvaseura ry.

MAURI KUNNAS

Nykyään turkulainen, mutta 31 vuotta sitten Vammalassa (Kunnakselle erittäin tärkeä paikka!) syntynyt Mauri Kunnas on niitä harvoja suomalaisia graafikkoja, jotka ovat jaksaneet ylläpitää sarjakuvainnostustaan ilmaisumuodon kannalta arktisissa olosuhteissa. 1970-luvun alussa Taideteollisen korkeakoulun oppilastöiden pohjalta syntyneet HELMIÄ SIOILLE -lehdet (kolme numeroa) olivat Kunnakselle hieno aloitus sarjakuvataiteilijana.

1972 syntyi yksi suomalaisen sarjakuvan merkkiteoksista, kun Mauri Kunnas yhdessä Hannu Salmen, Timo Tuomiston ja Vesa Oittisen kanssa tekivät tapaus Keuruu -nimisen omakustanteen, jota monet pitävät kaikkein parhaana kotimaisena omakustanteena.

Kunnas on piirtänyt Jerry Kotton -sarjakuvaa Iltaset-lehteen 1974 ja 1975 lähtien Nyrock City -sarjaa ensin alkuun Help-lehteen ja sitten lehtifusion jälkeen Suosikkiin, jossa sarja ilmestyy kaksisivuisena.

Pilapiirtäjänä Kunnas aloitti Stump-lehteen 1969, sitten tulivat Iltaset (1974), Aamulehti (1974-1975) ja Suomen Kuvalehti (1977). Turun Sanomiin Kunnas alkoi tehdä pilapiirroksia 1975 siirtyen sitten 1978 lehden kuukausipalkkaiseksi pilapiirtäjäksi.

Mauri Kunnas on lisäksi tehnyt televisiolle piirrosanimaatio-sarjan tontut (1978-1979), jonka pohjalta ilmestyi kuvateos: Suomalainen tonttukirja (1979). Toisesta kuvakirjastaan Koiramien talossa (1980) Kunnas sai valtion kirjallisuuspalkinnon 1981.

...VIISI...NELJÄ...KOLME...KAKSI....

HIH HIH.. SÄ ARSKA RIISTIT
MANUN HALLITUKSELTA VIIMEI-
SENKIN ARVON..

Puheenvuoro Suomen Sarjakuvaseuran Puupähattu - palkinnon jakotilaisuudessa 4.6.81.

Seppo Knuuttila:

ONKO VITSISSÄ ITUAA?

Huumori saattaa olla kiusallinen seikka kun niikseen tulee, kuin kiivi kengässä tai roska silmässä. Näin ovat kokeneet ainakin ne lukuisat suuret ja pienet filosofit, jotka ovat yrittäneet tyhjentävästi selittää huumorin perimmäistä olemusta ja siinä epäonnistuneet. Niin sanottu suuri huumori on jalostuneen sielunelämän hienostunut ja harmiton muoto, mutta sen varjossa pesii kaikenkarvainen naureskelu, virtuilu ja silmänvilkut. Puritaanikristillisen talonpoikaisestetiikan mukaan naurua seuraa itku, turhille asioille nauravasta ei kasva kunnon miestä, yhtä tyhjän kanssa on naisen nauru. Länsimaiden kulttuurihistorian tunnetuin nauru kuuluu Israelin heimon kantaäidille, Saaralle. Hän nauroi väärälle asialle väärään aikaan.

Taitavat monet olla selvillä siitä, että vitsailu ja viisastelu ovat sukulaissilmittöitä, joita eivät vakavikot korkealle noteeraa. Heidän harmikseen pieni sananselitys: suomenkielen sana vitsi on läntistä lainaa; ruotsinkielellä se on vits, saksassa der Witz ja englannissa wit. Sanakirjan mukaan sekä saksan että englannin vitsiä tarkoittavat sanat merkitsevät ensisijaisesti viisautta, älyä, järkeä, ällä. Samansuuntainen merkityssisältö sanalla on myös meidän kielessämme, mihin viittaa juuri viisastelu ja mistä lisätodistuksen antaa Nyky-suomen sanakirja: "Ei ole mitään vitsiä (järkeä, mieltä 'itua') yrittää säästää inflaation jatkuesa". Viisauteen ja älyyn kytketyt vitsin merkitykset kuvastavat myös sen komiikan, niin sanallisen kuin kuvallisen, ominaislaatua. Huumorilla ymmärrän sen viljelijöiden asennetta, suhtautumistapaa elämään, komiikalla sen ilmaisemisen tekniikkaa. Näiden tekijöiden yhteinen historia on muun ohella olivallisten historiaa.

Sanallisen ja kuvallisen komiikan aihepiirit ovat yhdensuuntaisia ja näyttämöt monesti yhteisiä. Ja huomion arvoista on, että ne vähäisin poikkeuksin ovat väkevästi kiinni todellisuudessa, arkielämän kokemuksissa. Pellini kertoo Klovnit-elokuvansa tekovaiheista mm: "Olin puhunut niin paljon kloveneista, että aloin nähdä heitä kaduilla kierrellessäni taksilla ympäri kaupunkia. Vanhoja naisia päässäni mitä hullunkurisimpia hattuja, toisia päässäni muovipussista kyhätty sadehattu, pitkätukkaisia kerjäläisiä saumoistaan ratkenneissa takinriekaleissa, knallipäisiä virkamiehiä ja viereisessä autossa ajo balsamoidun muumion näköinen piispa." Komiikan taitajan erikoiskyky on katsella ympäristöjään epätavallisista perspektiiveistä ja nähdä niissä tekijöitä, jotka saavat todellisuuden näyttämään suuntaan tai toiseen vinolta. Ja usein on niin, että vasta väärin nähtyämme tajuamme mikä on oikea. Näin käsitetyt komiikan näkökulmaa voisi luonnehtia vertailevaksi.

Yleensä arkitodellisuuden arvoista, normeista ja tavanomaisuuksista poikkeamista on totuttu pitämään komiikan toimintamekanismin olennaisena piirteenä. Kaikenlainen poikkeavuus ei tietenkään missä hyvänsä tilanteessa ole huvittavaa, ja äärimmäinen keskinkertaisuus voi vaikuttaa koomiselta. Merkityksellistä kuitenkin on, että mikä tahansa asia tai ilmiö voidaan saattaa naurunalaiseksi, mikä tahansa käsittejärjestelmä voidaan kääntää nurin. Yksi klassisia komiikan keinoja on pienentää suuria asioita ja suurentaa pieniä, mutta myös päinvastainen menettely on mahdollista: karikatyyristi venyttää kuvattavansa pitkää nenää tai supistaa pienen suun olemattomiin. Sopivissa olosuhteissa hiuksettomasta päästä pilapiirtäjä voi tehdä humoristisen kansallissymbolin, joka voidaan tarpeen tullen vaihtaa otsalle pyrkivään hiustupsuun.

Vitsin tehtäviin ei kuulu todistaa asioita oikeiksi tai vakuuttaa niiden paikkansapitävyyttä, vaan naurattaa ja saattaa naurunalaiseksi. Tämän ominaisuutensa

vuoksi sanallisia ja kuvallisia vitsejä on kautta aikojen menestyksellisesti käytetty hyväksi poliittisessa propagandassa. Nimenomaan politiikka kaikissa mahdollisissa muodoissaan on pilapiirtäjien temmelyskenttä, ja piirtäjiltä ovat kunniaansa käyneet kysymässä niin keisarit kuin kuninkaat. Tämän vuosisadan alkukymmenillä suomalaisia pilapiirtäjiä ja heidän taiteensa julkaisijoita oli tapana istuttaa vankilassa majesteettirikoksista. "Huumori on vakava asia", kirjoittaa Veijo Meri, "sen tietävät diktaattoritkin, jotka paikitsevat parhaat vitsit kuolemalta."

Osaavan käyttäjän kädessä komiikka on tehokas yllytin: se riisuu vakavuuden naamiot, suostuttelee sinut mukaansa, osoittaa kohteen ja usuttaa hyökkäykseen. Ja ellet naura kanssamme, et kuulu joukkoomme. Nauru ilmaisee mielihyvää, mutta se on myös sosiaalisen rankaisun keino. "Oi Herra, tee vihamieheni naurettaviksi", rukoili Voltaire aikanaan ja hän tiesi mitä tahtoi. Hurskastelijoiden toivo, että ihmiset oppisivat nauramaan itselleen ja omille virheilleen, on pötyä ja komiikan syvimmän olemuksen vastainen. Itselleen naurava ihminen on saman tapainen kuin itseksensä naurava.

Huumorilla on vielä se pirullinen ominaisuus, että sitä itseään vastaan on erinomaisen vaikea taistella. Vitsiä ei saa hengiltä, vaikka sen ääntä voidaan vaimentaa. Rajoitetun sananvapauden ilmapiirissä on syntynyt käsite "kuiskattu vitsi"; sellainen voi suusta korvaan leviävänä olla monin kerroin ilmeisempi ja vaikuttavampi kuin joukkotiedottimien tarjoama. Vitsien huumoria on monesti luonnehdittu anarkistiseksi, tosiasioista piittaamattomaksi ja radikaaliksi, ja niiden kielellä voidaan esittää katsomuksia ja mielipiteitä, joita ei iljettäisi tai uskallettaisi vakavien naamoin paljastaa. Leikin varjolla voidaan lyödä kohti ja kovaa, ja taitaisi varsinkin moni julkisuuden henkilö olla onnellisempi, jos maailmassa olisi vain suurta huumoria. Kaksiteräisyydessä on laadusta riippumatta huumorin voima ja paradoksi; Shakespearin sanoin se on kuin "kuumaa jäätä, mustaa lunta."

PUUPÄHATTUPOIKA VAMMALASTA

Mauri Kunnas on harvalukuisen ammattilaispiirtäjäkaartimme puhdaspiirteisän anarkisti. Hänen crazyhuumorinsa on purjehtinut

Jerry Kotton

kulttuurin vastavirtaa sarjakuvassa 1970-luvun alun Jerry Kottonista aina nykyiseen toisinaan puolihuolimattomankin näköiseen Nyrock Cityyn asti. Kunnas itse muistelee menneitä Jerry Kottonin räiskyvän humoristisen väkivallan aikoja: "Väkivalta on nyt parodia ohi, koska maailma on muuttunut väkivaltaiseksi. Ennen vanhaan roisi väkivalta kävi sarjakuvissa päänsä, kun olimme turvallisessa ja rauhallisessa maailmassa, mutta ajat ovat kymmenessä vuodessa muuttuneet paljon."

Vuosien varrella Mauri Kunnaskin oli lopettamassa sarjakuvan piirtämistä, kun muut työt (pilapiirroksia ja kirjat) painoivat päälle, mutta sitten hän tajusi crazyjuttujen olevan niin lähellä sydäntä, ettei moinen ollut mahdollista.

Pensselityöläinen

Mauri Kunnaksella on kolme rautaa tulussa: Nyrock City, Turun Sanomien pilapiirroksia ja lasten (?) kuvakirjat.

Työaika niiden välillä jakautuu siten, että Nyrock City vie kuukau-

desa yhden kokonaisen työpäivän, ja loppuaika kuluu pilapiirrosten parissa. Pääasiassa kotonaan töitä paiskiva (huiskiva?) Kunnas omistaa illat kuvakirjojen tekemiseen.

Leipätyönään taiteilijamme tekee siis Turun Sanomiin pilapiirroksia. Turun Sanomat (maan ainoa urheilulehti, joka julkaisee myös kuolinilmoituksia) saa 3-4 kertaa viikossa eloa sivuilleen Kunnaksen piirroksista.

Mauri Kunnas sanoo pyrkivänsä mahdollisimman elävään viivaan. Hän valittaa sitä, että suomalaiset pilapiirtäjät eivät kiinnittä huomiota taustojen piirtämiseen jättäen näin työn tavallaan puolitiehen. Kunnas ei lue tuohon "suomalaisten pilapiirtäjien" joukkoon Kari Suomalaista, joka on hänen mielestään "aika hyvä".

Elävään viivaan Kunnas pyrkii mm. sillä, että hän piirtää pensselillä, mikä on ylen harvinaista piirtäjien keskuudessa. Haittana siinä on kuulemma vain se, että hyvien pensselien löytäminen on onnenkauppaa, sillä 3/4 tarjolla olevista on käyttökeltottomia.

Käyttämistään pensseleistä Kunnas leikkaa 1/2 millin kärjestä pois ennen käyttöö, jotta viivasta ei tulisi liian terävää.

Mauri Kunnaksella on kolme piirtäjää suosikkia: Ronald Searle, Patrick Oliphant ja Jeff MacNelly, Kaikki tunnettuja pilapiirtäjinä. MacNelly tekee tosin nykyään yhtä sarjakuvaakin nimeltään SHOE (Ilta-Sanomissa nimellä K. Vaaku)

Nyrock City, kaksisivuinen rock-sarjakuva on Kunnaksen mielestä pilapiirrosten sukulinainen, sillä se pilalle elävien henkilöiden ja oikeiden tapahtumien kustannuksella Nyrock Cityn aiheet tulevat musiikista ja pääasiassa Suomen musiikki-maailmasta.

Nyrockin vaikuttimena on Kunnaksella edesmenneen nuoruuden päivistä kytemään jäänyt rockinnostus. Lisäkipinä Kunnas sanoo olevan rockjuttujen suuttava pötkypäisyys. Musiikkia Kunnas kuuntelee paljon varsinkin kirjojen väriytyön aikana. Hänen suosikkeinaan ovat 1960-luvun popin ohella melodinen rockmusiikki eritoten Emmylou Harris (country) ja Rockpile. Kunnas värittää Nyrockin vesiväreillä, mutta valitettavan usein kirjapaino tuhoaa kauniin väriytyksen.

Esikuvia ja ideoita

Mauri Kunnas ei seuraa sarjakuvia Poikkeuksen muodostavat tosin Harald Hirvunen ja Masan arkki, joista jälkimmäisestä hän ei tosin erityisemmin nauti, mutta sen yksinkertaisuus miellyttää Mauria: "Sarjakuva on sellainen, joka vilkaistaan. Sen on oltava näin ollen selkeä. Haraldissa ja Masan arkissa on juuri tuota oikeatyylistä selkeyttä."

Kunnaksen mielestä piirtäjänä kehittymisen kannalta olisi erittäin tärkeää piirtää jossain vaiheessa mallista; esineitä, maisemia, kaikkea. "Yleensäkin on varauduttava siihen, että kehittyminen on kovan työn takana."

Kunnas kertoo piirtäneensä 1970-luvun alussa paljon Disneyt tavalisena ja undergroundina pöytälaatikkoon: hän piirsi mm. tuntikausia Barksia mallista. Kunnaksen ankoista tuli jopa niin hyvän näköisiä, että Disneyn Yhdysvaltojen konttorissa innostuttiin asiasta, mutta Tanskan Guttenbergshus (firma joka sensuroi ja pitää meidät ankoissa) ei sitten enää syytynytään. (Jotain mätää...) Mauri Kunnas on joka tapauksessa ainoa suomalainen, jonka käsikirjoituksen mukaan on tehty AA-sarjaa. Tarinaa voi tävavastella suomalaisen AA:n numerossa 30/74.

Kunnas pohtii, että hänen sielussaan on amerikkalainen piirre. Materiaalisena todistuksena siitä hänellä on oikea amerikkalainen eväslaukku. Oikeata TV:stä ja AA:sta tuttua postilaatikkoa hänellä ei vielä kuljetusvaikeuksien vuoksi ole.

No, eihän sielun amerikkalaisessa vivahtuksessa mitään pahaa ole, kun se ilmenee Kunnaksessakin Barksmaisena lämpimänä humanismina.

Liekö sitten Kunnaksen amerikkalaisen piirteen ilmentymä myös hänen "kuningasajatuksensa" lasten ja vanhempien yhteisestä sarjakuvakirjasta: Kirjan toisella puolen on lapsille Viisikko ja toisesta kannesta alkaisi sinuhe egyptiläinen isille ja äidille...

Nyrock Cityn hieno väritys näyttää tuhrulta mustavalkokopiosse. Tästä Remuterzen ja Cisseseeta seikkailevat Iri Apinan luona.

Valtion palkinnon saanut taiteilija

Tieto Puupäähatun luovuttamisesta taisi päästä vuotamaan valtion kulttuurihallintoon, koskapa he kiirehti suitsuttamaan Mauri Kunnakselle ylistystä myös kirjantekijänä vajaata viikkoa ennen Puupäähatun jakotilaisuutta.

Kunnas palkittiin kuvakirjastaan Koiramäen talossa.

Kirjantekijän ura sai alkunsa syksyllä 1976, kun Kunnas halusi tehdä sarja- ja pilakuvien lisäksi jotain muutakin. Seuraavana keväänä tonttutietämys alkoi laajeta mm. kirjastonhoitaja-anopin ja joidenkin vanhojen ihmisten suosiollisella avustuksella. Tonttukirjan valtaisan menestyksen jälkeen seurasi sitten Koiramäen talossa, joka saa jatkoa saman ajan kaupunkikuvauksesta. Koiramäestä on tullut palautetta kansanperinteen tutkijoilta "ei virheitä" -tyylillä, mutta

Jerry Cottonen

vanhat ihmiset ovat huomauttaneet, että kirjassa lehmät on lypsetty väärältä puolelta.

Mauri Kunnakselta on ilmestynyt yksi pikapiirroskirja ja toinen tulee tänä syksynä. Kuvakirjoja on tullut kaksi kappaletta. Vain hänen sarjakuvatuotantonsa on jäänyt kovien kansien ulkopuolelle.

Mistä löytyy se kustantaja joka pelaa varman päälle ja julkaisee tänä suomalaisen rockmusiikin renessanssikautena suomalaista rocksarjakuvaa albumina?

Nyrock City ilmestyy Lehtimiesten julkaisussa, mutta Otava kustantaa kuvakirjat. Kumpi ehtii ensin? Ratkaisua odotellessamme muistakaamme Mauri Kunnaksen viesti kaikille sarjakuvan yms. tekijöille:

"NYKYAIKANA OLISI ERITTÄIN TÄRKEÄTÄ TEHDÄ OPTIMISTISIA TARINOITA KUN KAIKKI PUHUVAT VAIN MAAILMANLOPUSTA JA OVAT SYNKKIÄ."

Tekstiä kokosivat ja Mauria jututtivat Heikki Jokinen ja Juhani Tolvanen